№ 83 Aияdaиг B.

ГОМАН

Цана з перасылкай і дастаукай да хаты: на 1 год—10 м. 80 фэн., на ½ году—5 м. 40 ф., на 3 месяцы — 2 м. 70 ф., на 1 мес. — 90 фэн.

Беларуская Віленская часопісь
выходзіць два разы у тыдзень: у аўторкі і пятніцы.

Адрэс рэдакцыі: Вільня, Віленская 33.
Адрэс адміністрацыі і экспэдыцыі: М. Стэфанская 23.

Цана абвестак: на 4-ай старане за радок дробнымі літарамі — 25 фэніг.; дробныя абвесткі— па 5 фэн за слова. Абвесткі аб сьмерці — 60 фэн. за лінейку дробн. друкам.

№ 83 (279). Год III. Вільня, 22 кастрычніка 1918 г. Цана 10 фэн. (5 кап.)

Доля нашага краю.

Прэзыдыум Тарыбы прыняты ўчора прад цалуднем рэйхсканцлерам, каторы зрабіў гэткае паведамленьне: „Як павядомлена ў Рэйхстагу, Нямеччына самому літоўскаму народу пакідае арганізаваць сваю канстытуцыю і свае адносіны да суседніх народаў.

Пасьля таго, як Нямеччына прызнала права самаазначэньне народаў, воля самога насяленьня павінна пастанавіць аб яго дзяржаўнай прыналежнасьці. Дык і імперскае ўпраўленьне не маніцца самадзельна ўстанавіць граніцы між Літвой і Польшчай.

Таксама ёсьць намерэньне заканадаўчую ўладу перадаць уласнаму літоўскаму ўраду. Задачай Тарыбы будзе ўтварыць гэты часовы ўрад пры ўчасьці ўсіх слаёў і нацыянальнасьцяй насяленьня.

Мэтай часовага літоўскага ўраду будзе ўтварыць агульнае народнае прадстаўніцтва на шырокай базе. Абяцаная нямецкім урадам ператварэньне ваеннага ўпраўленьня ў цывільнае ўжо пачалося. Гэтае нямецкае цывільнае ўпраўленьне будзе толькі мець спаўняючую ўладу датуль, пакуль літоўскі ўрад не арганізуе асобныя ўстановы і ня будзе магчы сам прыняць на сябе спаўняючую ўладу.

Хоць імперскі ўрад хоча магчыма скора вывесьці ўсе нямецкія войскі з Літвы, ён гатоў, згодна з многаразным, выказаным у краі жаданьнем, часова пакінуць войскі і спосабы перавозу ў краю. Часовому літоўскаму ўраду трэба будзе зарганізаваць ваенную і паліцэйскую сілу.

ВАРШАВА. 19.Х. На ўчарашнім засяданьні міжпартыйнага клюба запропанавана Сьвежынскаму ўтварыць міністэрства. Утварэньня габінэту спадзяюцца за 48 гадзін. Аўстрыяцкая ўлада прасіла назначыць цывільнага губэрнатара для аўстрыяцкай окупацыі. Назначаецца граф Торнаскі.

ЛВОУ. 19.Х. На ўчарашнім засяданьні ўвечары украінскага клюба для Галіцыі і Букавіны і членаў украінцаў палаты пазноў адбылося ўтварэньне ўкраінскай нацыянальнай рады.

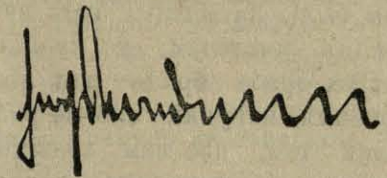
КІЕУ. (В.Т.Б.) 20.Х. Украінскае міністэрства вышла ў адстаўку. Гэтман даручыў міністру-прэзыдэнту, Лізогубу, скласьці новае міністэрства.

ПРАГА ческая. 19.Х. Намесьнік, гр. Кудэнгоф, выдаў праклямацыю, у каторай, між іншым, кажацца: „новая арганізацыя Аўстрыі пачалася на базе вольных нацыянальнасьцяй. Усякі, хто выклікае цяпер непарадкі перашкаджае гэтай арганізацыі і ёсьць шкоднікам свайго народу.

ВЕНА. (В.Т.Б.) 19.Х. На нарадзе хрысьціянскіх соцыялістаў немцаў усяе Аўстрыі сабраньне аднагалосна выказалася за самаазначаньне нямецкага народу ў Аўстрыі і ўтварэньне нямецкага гасударства з усяго нямецкага народу Аўстрыі.

Штатс - сэкрэтар міністэрства імпэрскага скарбу, гр. Роэдэрн аб ваеннай пазыцы:

„Ці вайна ці мір, у кожным здарэньні падпіска на ваенную пазыку астаецца найважнейшай запаведзяй мамэнту.

Станаўкое упяраджэньне.

(Урадова)

Пры нацыянальным сьвяце, уладжаным 20.Х. часьцю польскага насяленьня Вільні, на пляцы перад катэдрай сталіся, на жаль, стычкі з паліцэйскай вартай, як учасьнікі сьвяткаваньня, ня глядзячы на тое, што былі загадзя упярэджаны ўрадам, прабавалі зрабіць паход па вуліцах места. Учасьнікі паходу ня толькі ня выпаўнілі загадаў начальства, але навет часьцю пачалі гвалты процію органаў паліцыі, каторая пасьля многаразных выстралаў у паветра, была прымушана ўжыць аружжа. Пры гэтым некалькі чалавек было ранена і адзін забіты. Здарэньне само па сабе вельмі смутнае. Адпаведнасьць за яго падае цалком на арганізатараў і ўчасьнікаў паходу, каторыя не клапоцячыся аб існуючых загадах і выданым прыказе, пазволілі сабе грубыя выхадкі проціў паліцэйскіх органаў. Трэба самым рашучым спосабам упяраджаць жыхараў, што гэтак рабіць ня можна.

Асеньняя сэсія Рады Беларускае Народнае Рэспублікі.

6 кастрычніка пачалася асеньняя сэсія Рады Беларускай Народнай Рэспублікі. За гэты час Рада, апрача дробных спраў, прыняла протэст проціў дамаганьня польскага ўраду прылучыць часьць Беларусі да Польшчы, і проект закону, прыгатаваны д-рам Трэмповічам аб уваходзе ў Раду прадстаўнікоў провінцыяльных беларускіх рад, земстваў, мест і інш.

Беларускі консул у Одэсе.

Беларускі Народны Сэкрэтарыят назначыў за беларускага консула ў Одэсу С. Некрашэвіча.

Беларускі ўпаўнамочаны на Паўночным Каўказе.

Беларускі Народны Сэкрэтарыят дзеля перасылкі ў Бацькаўшчыну беларускіх уцекачоў назначыў за свайго ўпаўнамочанага на паўночны Каўказ п. Валковіча. Адрэс упаўнамочанага: Стаўрополь, Мікалаеўская вул. № 54.

Угодкі Вялікай Беларускай Рады.

17 кастрычніка прайшоў год з дня ўтварэньня Вялкай Беларускай Рады на зьезьдзе прадстаўнікоў усіх беларускіх арганізацый у Менску.

Палонны край.

Сотні гадоў таму назад жменя апалячаных або прыяжджомых з Польшчы паноў захапілі багацьце нашага краю ў свае рукі. Беларускі сялянін мусіў усё сваё жыцьцё гнуць сьпіну на польскага пана, цяжка працуючы на прыгоне. Народ тады быў жывёлай, на каторым рабілі, каторага судзілі і за каторага гаварылі паны (у нас польскія паны). З асвабаджэньнем ад паншчыны (прыгону) народ ня стаў вольным, незалежным ад пана. Яму выразалі горшай зямлі: пясочку, гліны, узгоркаў, а паном асталася лепшая. Апрача гэтага і асвабаджаючы ад паншчыны, жмені паноў было пакінена шмат балей зямлі, чымся надзелена беларускаму народу. І сялянін узноў, каб пражыць, патрабаваў панскай ласкі, мусіў гнуць прад ім сваю шыю. Народ Беларускі і далей ня мог даць свайго голасу. Польскія-ж паны і далей проціў волі нашага народу стараліся гаманіць за яго, быць быццам яго прадстаўнікамі. І цягнулі польскія паны беларускі народ туды, дзе ім самім найляпей быць, цягнулі яго да Польшчы. Мала гэтага, ведаючы, што народ скіне іх ярмо, калі душа яго астанецца вольнай, яны захацелі паняволіць і душу народу. Польская інтэлігэнцыя, польскія паны сталі пераконаваць народ, што быццам іх панскія патрэбы ёсьць разам і патрэбамі беларускага народу. Што быццам лізаць панскую руку, называць польскую мову харошай, блізу што сьвятой і нябеснай, гэта добра і патрэбна. Каб збаламуціць беларускага чалавека, каб ня даць яму пазнаць ніколі сьвету, палякі карыстаючы з свайго багацьця закладаюць у нас прытулкі для беларускіх дзяцей. Гэтак туркі паняволіўшы балканскія народы, адбіралі ў іх малых дзяцей і гадавалі іх у ненавісьці да сваей нацыянальнасьці. Гэткія дзеці, потым вырасшы, называліся янычарамі, яны былі найвялікшымі злосьнікамі сваіх народаў, ведама ня ведаючы, што яны кроў з крыві і косьць з косьці гэных народаў.

Асабліва польскія паны здраджаючы наш край, стараюцца гаварыць за наш народ цяпер. Яны стараюцца, каб Беларусь, або, прынамсі, часьць яе была прылучана да Польшчы і тады ўжо іх панаваньне было-б забаспечана. Ня гледзячы на тое, што беларускі народ жадае незалежнасьці Беларусі і аб Польшчы слухаць ня хоча, польскія паны стараюцца паказаць быццам якраз гэты народ хоча быць прылучаным да Польшчы. Як мы гэта пішам гэтыя паны хочуць зрабіць у нядзелю 20 кастрычніка польскую дэмонстрацыю ў Вільні, каб баламуціць сьвет, каб паказаць, што быццам Вільня хоча быць прылучанай да Польшчы. На гэную дэмонстрацыю польскія паны ўжо загадалі прыйсьці ўсім тым галодным людзём, каторым яны, дзякуючы свайму багацьцю, кідаюць крошкі хлеба з свайго стала і бяруць у іх за гэта іх праканаваньне, іх душу. Да чаго дайшла польская памаўзьлівасьць відаць з таго, што жменька віленскай польскай інтэлігэнцыі бяз стыду **здраджаючы наш край**, кажа быццам гэта ёсьць павіннасьцяй кожнага грамадзяніна нашага краю (гл. загад польскага адукацыйнага камітэту). Мала гэтага, як ведама ў Віленскай дыэцэзыі адміністратар і капітула польская, ня гледзячы на тое, што ў дыэцэзыі блізу ўсе каталікі гэта беларусы або літвіны. І вось у нядзелю ў катэдры мае быць набажэнства за тое, каб наш край прылучыць да Польшчы, каб яго паняволіць, каб даць польскім, чырвоным ад нашай крыві павуком, магчымасьць і далей ссаць кроў з беларускага цела, ды яшчэ на Беларускую Зямлю прывесьці міліёны палякоў, каб выжыць беларускага сяляніна і з таго невялічкага лапіка зямлі, які ён цяпер мае. І гэткае набажэнства мае быць не ў якім небудзь касьцеле, але ў катэдры, дзе адміністратар дыэцэзыі і капітула, у касьцеле, каторы ёсьць галавой дыэцэзыі і гэта ў той час, калі ўвесь край проці Польшчы і жадае свае незалежнасьці. Гэтак польскае панства і капітула з адміністратарам падаюць сабе руку і гавораць ад імі ўсяго народу бяз яго паўнамочча на гэта і навет процiў яго волі. Вялікшага здрадніцтва быць ужо ня можа. Калі скончыцца Твае вялікае цярпеньне Беларускі Народзе?!

Пастырскі ліст Я. Экспэленцыі Віленскага біскупа кс. Роппа у справе беларускай мовы у Віленскай дыэцэзыі.

Кс. біскуп Ропп, будучы біскупам Віленскай дыэцэзыі у 1917 г. выдаў пастырскі ліст да духавенства Віленскае дыэцэзыі, у каторым у справе беларускай мовы ў касьцёле кажа:

„. . . 4. старайцеся, каб нічога не адымаючы з польскага набажэнства, дадаваць казаньні ў мове лягчэйшай для народу, беларускай Дзе ёсьць ксяндзы, каторыя ўмеюць гэтую мову, няхай канечна часта, колькі магчыма што нядзелі, будзе катахізмовае казаньне беларускае, апрача звычайнай польскай прамовы. Дзе-ж духавенства ня ўмее даволі народнай мовы, пробашчы сумленна павінны рупіцца, каб пры з'езьдзе духавенства гэткія казаньні гавораны былі. Датычыць гэта вёсак і малых мястэчак, у вялікшых цэнтрах трэба браць пад увагу мясцовыя варункі, каб не рабіць звадак там, дзе нам ходзіць аб прыязьнь і злучнасьць народаў, што жывуць у нашым краі“.

Кс. біскуп кажа: „Народ гэты ў нас добры і пачцівы, аднак вельмі цёмны...“

„Вінавайцамі гэтае цямнаты ў вялікай меры мы самі, або нашыя папярэднікі...“

„Літоўскае духавенства суседняй Ковенскай дыэцэзыі ў падобных, як у нас на Беларусі, варунках патрапіла ў рэлігійнай эдукацыі паднесьці на далёка вышэйшую ступеню“.

Гэтыя загады Я. Э. кс. біскупа Роппа ў справе беларускай мовы ў касьцёлах Віленскай дыэцэзыі беларусы прымаюць як мінімум на той час, у якім былі яны выданы.

Ліст у рэдакцыю.

Рэдакцыі газэты «Гоман».

Паважаны пане Рэдактару!

Дзеля таго, што цяпер у літоўскіх і польскіх газэтах ідзе полеміка аб колькасьці каталікоў літвіноў і палякоў у Вільні, жаданым было-б ведаць што-небудзь аб колькасьці беларусаў каталікоў, каторыя пэўне ёсьць у Вільні. Ці маюць яны дадаткавае набажэнства і казаньні ў сваёй мове ў віленскіх касьцёлах і на правінцыі, ці ёсьць ксяндзы гэтае нацыянальнасьці ў самай Вільні і ці гэтае м вы вучаць у віленскай каталіцкай сэмінарыі, каб прыгатаваць адпаведных ксяндзоў беларусаў?

Спадзяючыся выясьненьня гэтае справы ў Вашай паважанай Газэце уветла прашу пераклясьці мой ліст і надрукаваць у Ей.

М. Довойна-Сыльвэстровіч.

17 кастрычніка 1918 году. Вільня.

Адказ рэдакцыі.

1) У Вільні мясцовыя жыхары гэта літвіны і беларусы. Значыцца каталікі, каторыя не належаць да літоўскае нацыянальнасьці, належаць да беларускае, апрача невялічкае лічбы прыяжджомых палякоў. Ведама гэта каталіцкая беларуская маса ня ўся сьвядомая. Аднак і колькасьць каталікоў, сьвядомых беларусаў, у Вільні вялікая. Аб гэтым рэдакцыі вядома з сабраньняў, а таксама заяў і жальбаў на ўціск польскім духавенствам, якія часта прыходзяць у рэдакцыю ад беларус. каталікоў. Сьц слае лічбы беларусаў-каталікоў у Вільні падаць нельга, бо дагэтуль сьпісаньняў іх у Вільні ніхто ня робіў.

2) Дадаткавага набажэнства і казаньня ў сваёй мове беларусы-каталікі ў Вільні ня маюць. Што датычыць правінцыі, дык трэба адрозьніць дзьве часткі Віленскае дыэцэзыі. Першая, каторая на заход ад лініі старога фронту і ўвесь час была пад загадам Я. Э. кс. адміністратара Міхалькевіча і цяпер Я. Э. кс Ганусовіча, ў беларускай мове дадаткавага набажэнства і казаньняў ня мела і ня мае, ня гледзячы на тое, што кс. біскуп Ропп у 1917 г., будучы яшчэ Віленскім біскупам, выдаў да духавенства Віленскае дыэцэзы пастырскі ліст, у каторым загадаў гаварыць казаньні пабеларуску. Тут вышэйшая духоўная польская ўлада робіць усё, каб не дапусьціць беларускае мовы ў касьцёл. У часьці Віленскае дыэцэзыі, што на ўсход ад лініі старога фронту, казаньні і дадаткавае набажэнства ў сваёй мове было з таго часу, як гэная часьць дыэцэзыі была адлучана ад рэшты і ёй не кіравалі з Вільні. Асабліва шырака там сталі гаварыць казаньні пабеларуску летась у 1917 г. Казаньні гэныя ўсюды былі прыняты народам вельмі прыхільна. Як стала з беларускім казаньнем і набажэнствам цяпер, калі ўсходняў часьцяй Віленск. дыэцэзыі пачала кіраваць ізноў польская ўлада, рэдакцыі невядома. Чуваць былі толькі жальбы на перамяшчэньне ксяндзоў-беларусаў або спагадаючых беларусам, а таксама баязьнь, што казаньні ў роднай мове забароніць польскі адміністратар з Вільні.

3) Ня гледзячы на тое, што ксяндзоў-беларусаў ёсьць вялікая лічба і з паміж іх шмат з вышэйшай навукай, аднак у Вільні ёсьць цяпер адзін кс. беларус, гэта кс. Уладыслаў Талочка, магістэр тэолёгіі. Справа ў тым, што ксяндзы беларусы ў Віленскай дыэцэзыі перасьледуюцца. Ксяндзоў беларусаў найчасьцей назначаюць або на польскія парахвіі (гэткія парахвіі ёсьць на самым заходзе Бельскага павету, дзе ён гранічыць з Польшчай) або на парахвіі мяшаныя беларуска-літоўскія. Дзіўна запраўды такое назначэньне ксяндзоў беларусаў на парахвіі мяшаныя беларуска-літоўскія у той час, як парахвіі чыста беларускія астаюцца бяз ксяндзоў беларусаў. Гэтак робіцца як з старымі ксяндзамі, так і з ксяндзамі маладымі што канчаюць сэмінарыю. Вось адзін з прыкладаў. Нядаўна ў Вільню прыехаў беларус, кс. Адам Станкевіч, магістэр тэолёгіі. Віленскія беларусы-каталікі захаце-

І. Сэрбаў.

Аб беларускай народнай песьні.

(Гл. „Гоман“ № 82).

Зімовыя сьвяты. Каляды і Аўсень—бязсумлеўку сьвяты асеньняга сонцазвароту і зімы, адсуненыя потым Піліпаўкай да Ражства. Трэба жаўважыць, што астача асеньняга сьвята захавалася ў народнай веры, быццам 14 верасьня спаўзаюцца ўсе зьмеі да свайго цара—Смока і ліжуць сонца, адымаючы ў яго сілу; далей уначы на 8 лістапада скачуць на таку дуронлівыя духі — Дзіўствы, што палохаюць людзей. Грамадзкае сьвята Каляды магло быць устаноўлена первабытным беларусам пад уплывам вельмі цяжкога духоўнага настрою. Чалавек, ажыўляючы ўсю прыроду, насяляў яе надпрыроднымі істотамі, каторыя заўсёды ходаюцца між сабой; пасылаючы на зямлю дабро або зло. У яго на вачох жыватворная сіла сонца пачынае ўступаць якойсь другой страшнай сіле, каторая забірае сьвет і цяпло, залівае ўсё жывое і скоўвае зямлю марозам. Усё жывое баіцца гэтае страшнае сілы і хаваецца ад яе. Грамадзкія ловы і гоньбішчы, дзе жыхар балот і лясоў лёгка даставаў сабе яду і вопратку, хутка пусьцеюць. Чалавек таксама хаваецца ад сьцюжы ў сваю хату, дзе даволі запасена грыбоў, ягад, мёду і садовіны. Сагрэўшыся ля палаючага агню, людзі пачынаюць зьдзекавацца над марозам. Але каб гэтае насьміханьне з злое зімы было для ўсяго народу і вышла балей урачыстым, яны ўстаноўляваюць грамадзкае свята Каляд з яго рытуалам. У назначаны маладзік яны робяць навакол агню кола, ядуць садовіну, п'юць мёд, лушчаць гарэхі, лопаюць ляскамі [1]), б'юць у бубны, гудзяць у гукалкі, іграюць на дудзе, скачуць і пяюць песьні багом, добрым і благім. У гэты ж час робяцца гульні, варожбы і карагоды з песьнямі да іх. Гэтак-жа гуляюць у нас Каляды і дагэтуль.

Значыцца напэўна можна сказаць, што калядная песьня склалася ў глыбокай старасьвеччыне, як чалавек сілы прыроды прадстаўляў у жывых абразох, лічыў іх сваймі багамі і жадаў выліць прад імі ў песьнях настрой свае душы, — учуцьцё любасьці і радасьці або ўчуцьцё страху і затоенае злосьці, гледзячы на тое ці было гэта добрае ці благое боства да людзей.

Яшчур. Злое і нялюбае боства Мароз, пэўне, прадстаўлялі мітычным гадам Смокам, або Яшчурам, што захапіў у людзей сьвет і цяпло. Гэтаму дзіўству створана і адпаведная песьня, сьмелая, зачапляючая, насьмешлівая. Яна пры спаўненьні прымае драматычны характар:

Сядзіць-стучыць Яшчур,
Самы ліхі прашчур!
У арэхавым кусьце
Арэшачкі лушча,
Усё парошша точа,
Жаніціся хоча!
— Бяры сябе дзеўку
Любу, круглалічку,
Каторую хочаш,
Каторую любіш,
У казловых ботах,
Ці ў лазовых лапцях!
Бяры Ляксандрынку
Белу, круглалічку!
Яна – не вялічка,
Ліцом чараўнічка.
Косанькі русенькі,
Ручанькі бяленькі.
Боцікі казловы,
Падвязкі лазовы.
Спаднічка патрэпная,
Сарочка ізрэбная.
Хуста пасканная,
Сьлязой аблітая!.. [2])

Да кожнага радка дадаецца зычная прыпеўка: Ой Ладу-Ладу, гэй нам!

Колькі зачэпнае сьмеласьці вылілася ў гэтай песьні на нялюбага Яшчура! Ен, адзінокі, сядзіць у пустых гарэхавых кустох і точыць нікому непатрэбнае парошша, што асталося ад лета, у той час як чалавек сабраў усе добрыя гарэхі і цяпер лушчыць іх, вяселячыся ў цяпле. Старому прашчуру насьміхаючыся прапануюць прысьці ў карагод і выбраць сабе за жонку найлепшую дзяўчыну, ліцом чараўніцу. Вышэй гэтае іроніі народная творская фантазія, здаецца, iсьці ня можа!

Каляда. Каляда была добрым боствам, над каторым часова ўзяў верх Яшчур. Яна хоць і хаваецца па ўсіх дварох і вуліцах,

[1]) Ляска—дошчачка з лубу, каля аршына ўдаўркі і $1^1/_2$ вяршка ўшыркі, рашчэпленая папалам да ручкі.

[2]) Вёска Хаўхоліцы, Барысаўскага павету.

лі скарыстаць з гэтага і выдаваць беларускую каталіцкую газэту. Гэткая газэта вельмі патрэбна. Ляпей яе выдаваць у Вільні, бо з Вільні на ўсход газэты пасылаюцца, тымчасам з усходу, прыкладам з Менску, на заход ня йдуць. Аднак кс. А. Станкевіч быў назначаны за вікарага ў Дрогічын Бельскага пав., у парахвію мазурскую, сумежную з Польшчай.

4) Беларуская мова ў духоўнай сэмінарыі ў Вільні ня выкладаецца.

Беларусы каталікі дамагаюцца свае мовы ў Касьцеле і сэмінарыі і беларускія прадстаўніцтвы ні раз падавалі аб гэтым мэморыялы віленскім адміністратарам, аднак адміністратары палякі дагэтуль не зьвярнулі ўвагі на справядлівыя дамаганьні беларусаў.

Адраджэньне і арганізацыя.

Навет навука не дае гэткіх лёсых пладоў, як пралітая народаў кроў, што бачым прыкладам пасьля турэцкай вайны, калі балканскія народы толькі гэтак здабылі сваю народную незалежнасьць.

Але што раўнаваць турэцкую вайну да цяперашняй. Гэта-ж як неба да зямлі непадобна! Увесь сьвет гэтая вайна ўскалыхнула, блізу ўся Эўропа скупалася ў сваёй крыві, і ў гэтым моры крыві ад першага дня да апошняга лілася, ліецца і праліецца і нашая кроў немалой лічбы сыноў Беларусі.

Вось быццам канец падыходзіць гэтае крывавае буры, а пасьля дажджу, ведама, заўсёды выглядае радаснае сонца, — яно павінна выглянуць і для нас беларусаў. Але што яно ў нас асьвеціць, што знойдзе ў нашым цёмным народным ляб рынце? Што мы збудавалі што можа ўжо асьвяціць?

Вось пытаньні, на каторыя кожны шчыры беларус павінен адказаць і ня толькі словам, але чым хутчэй і дзелам.

Беларус — пакажы сваё сэрца другім народам, ці ўбачаць яны ў ім аўтар сыньняга каханьня Бацькаўшчыны?! Не кажу беларусы, а беларус, бо нам усім як аднаму, трэба любіць і станоўка бараніць сваю маці Беларусь.

Але далёка да гэтага: ня кожны яшчэ з нас сьмела заве сябе па імені, бо часам, як блудны сын, чураецца свае Маці. Асабліва гэта адносіцца да мястовых людзей, бо яны найбольш чураюцца свае сьвіткі і ўсяго свайго роднага. Яны навет стыдаюцца свае роднай мовы, і, не заглядаючы ў скрыні музэяў краёвых і навуковых чытальняў, з высока кажуць на сваю бацькаўскую мову, што яна новавыдуманая, што яна сялянская гутарка.

І невялікая толькі лічба ня чурэецца ніякіх праяў жыцьця свае Бацькаўшчыны і будуе для яе як можа ўдзень і ўночы. А трэба ня мала збудаваць, бо поле вялікае, а будынкаў яшчэ мала!

Браты беларусы! закладайце фундамэнты і будуйцеся як можна скарэй. Матар'ялу ўспаможнага маем даволі. Будуйцеся асабліва ў культурна-адукацыйным кірунку.

Закладайце школы і вучэце свае дзеткі ў сваёй роднай мове, не ламайце, не калечце роднага языка чужымі мовамі, гэта ж Боскі абавязак.

Чытайце газэты ў сваёй роднай мове і чытайце і вучэцеся гісторыі народу, яна вам давядзе, што мы ня дзеці, што мы старыя, старыя беларусы!

Бярэце мясцовую ўладу ў свае рукі, бо мы павінны быць гаспадарамі ў сваёй хаце, а ня госьці, хоць-бы яны былі і зварэтнейшыя за нас.

Беларусы! Беларусь для беларусаў. А яе сабе мы будзем мець толькі праз адбудаваньне і адраджэньне сваймі рукамі, а ня чужымі, як дагэтуль спадзяваліся. І на гэта прыйшоў час, у якім ня можна спаць і маўчаць, а трэба бяз оддышы працаваць і біць у набат:

— Беларусы, арганізуйцеся!

Міхалка Гайно.

Менск 12.X.1918.

Вайна ці Мір?

НЬЮ-ЁРК (Рэўтэр). Амэрыканскія газэты зусім згаджаюцца з новымі дамаганьнямі Вільсона ад Нямеччыны.

БЭРЛІН. Як наказаваюць францускія газэты апошняя нота Вільсона ўкладзена пад уплывам Клемансо. „Loeuwrie“ радзіць зацягаваць перагаворы аб замірэньні, даб даць час саюзнаму войску прабіцца да самага Рэйна. „Populaire“ кажа, што Вільсон вымагае ад Нямеччыны немагчымага.

ЛОНДОН (Рэўтэр). Саюзьнікі лічаць добрым адказ Вільсона. Англіцкая „жоўтая“ прэса цешыцца. Яна кажа аб дні помсты.

БЭРЛІН. 17.X. Агітацыя англіцкіх газэт процію замірэньня вялізная. „Times“ наказвае гэткае дамаганьне лёрда Рэмбэры: 1) адданьне Эльзас-Лётарынгіі Францыі, 2) адданьне Гельголянда і паўднёва-ўсходняга каналу Англіі, 3) страта ўсіх колёній, 4) страта Турцыяй эўропэйскай зямлі, 5) заплата шкод Францыі і Бэльгіі, 6) адданьне ўсіх нямецкіх ваенных і гандлёвых параходаў, 7) адданьне ўсіх асоб у Нямеччыне, што зрабілі праступкі процію міжнароднага права.

БАЗЭЛЬ Розныя англіцкія ўрадовыя асобы заявілі, што прадлажэньне міра Нямеччыны ня можа быць прынята. Вайна можа цягнуцца яшчэ доўга.

У Вільні і ваколіцах.

Аб уцекачох.

У апошні час штат прыяжджае ў наш край элемэнтаў, што нічога супольнага з нашым краем ня маюць. Гэта найбольш уцекачы ад большавікоў, відзячыя ў нашым краі схоўку ў гэты нягодны час. Пры ўсім спачуцьці, каторое можна мець да гэтых людзей, патрэбы мясцовых жыхароў павінны стаяць выжэй. На будучы час дзеля гэтага будзе рабіцца больш строгі контроль уцекачом што варочаюцца дамоў. Пашпартаў большэвіцкага ўраду ня будзе даволі. Апрача пашпарту канечна патрэбна будзе паказаць якія-небудзь дакумэнты, з каторых зусім ясна, што валадзельцы іх запраўды з нашага краю. Аб кім будуць сумлявацца, таго будуць задзержаваць, пакуль не даведаюцца адкуль ён.

Аб быўшых расейскіх ваенных.

З прычыны цяперашніх нормальных адносін з Расеяй усе меры процію б. расейскіх ваенных трацяць сваю сілу.

× Падпіска на ваенную 9-ю пазыку прадоўжэна да 6-га лістапада.

× Напамінаецца яшчэ раз, што па загаду 16.I.17 забараняецца малоць у жорнах. Знаходжаньне такіх цягне за сабой штраф у 1000 марак.

× **Тэмпэратура.** Найвышэйшая і найніжэйшая тэмпэратура за апошнія дні была (па Цэльсію):

	найвыш.	найніж.
17—18	+ 15,1°	+ 11,7°
18—19	+ 15,7°	+ 10,8°
20-21	+ 13,0°	+ 8,5°

З усяго Краю.

Беларускі вучыцельскі Саюз.

У Менску надовячы зацьверджаны статут Беларускага вучыцельскага Саюза. Часовы прэзыдыум прымае запіс сяброў. У хуткім часе будзе агульнае сабраньне саюза. Саюз спадзяецца злучыць усіх беларускіх працаўнікоў на нацыянальна-пэдагогічнай плятформе.

Даведавацца аб саюзе можна ў С. Рака-Міхайлоўскага, сэкрэтара беларускай падкамісіі пры аддзеле асьветы мястовай управы. (Юр'еўская вул.) ад 12 да 1 гадз. што дзень.

Беларускія пашпарты.

Так званыя пашпарты Обэр ост выдаюцца і ў беларускай мове. Беларусы павінны вымагаць, каб ім давалі беларускія пашпарты. Як нам наказаваюць яшчэ дагэтуль ня ўсе беларусы ведаюць, што ёсьць беларускія пашпарты.

але на сьвята прыяжджае на сівым кані, займае пачэснае месца ў хаце і цешыцца з народнага вясельля. Песьня Калядзе выказвае ўчуцьцё радасьці і спачуцьця:

Прыехала Каляда,
Сялом калядуючы,
На сівенькім коніку,
У маляваным вазочку.
Прыехала з вечара,
Прывезла дуд рэшата.
Паставіла коніка
Да ў новенькай адрынцы,
Сама села на куце
На пуховай пярынцы.
Паставіла дудочак
На саменькі стаўпочак.
— Іграйце вы дудачкі
Вясёленька-галасно,
Ой, скачце вы, дзевачкі,
Пад дудачкі харашо.
Вы, дудочкі іграйце,
Малойчыкі гуляйце.
Стары бабы сядзеце,
На то дзіва глядзеце! [3])

Да кожных двох радкоў дадаецца жалобная ўсхоная прыпеўка: Каляда!

Песьня малюе абраз паганскага беларускага сьвята: з вечара пачынаецца Каляда, на сьвята зьбіраецца ўвесь род, Калядзе назначаецца пачэснае месца ў хаце, старыя сядзяць і дзівяцца, як маладыя пяюць і скачуць пад дуду.

Каляды скок. Старавечны народны скок мае сваю характэрную прастату і цьвёрдасьць. Гэта штосьць падобнае да цяжкога коньскага тупату, як коні бегуць рысяй. Калядная скочная песьня найляпей характарызуе гэты скок:

Чаго ты, рожа,
У гародзе адна?
— Ды я-ж не адна
Дадушы-ж ня 'дна!
Што ёсьць красачкі,
То ўсе са мною;
То ўсе са мною
Перада мною.
Аднаго нету
Баравога цьвету.
А йдзе ён будзе,
Ка мне прыбудзе,
Са мной рэсьць будзе!
— Што ты Ганначка,
У карагодзе адна?
— Ды я-ж не адна
Дадушы-ж ня 'дна!
Што ёсьць дзевачкі,
То ўсе са мною,
То ўсе са мною
Карагод водзяць.
Аднаго нету
Молад Іванькі.
Айдзе ён будзе,
Ка мне прыбудзе,
Ка мне прыбудзе,
Са мной жыць будзе! [4])

Але наколькі грубы і цяжкі скок, наколькі вядомы сваёй узвышшасьцяй, лягчынёй і грацыяй рухаў калядны карагод:

Ой сьвяціў месяц
    Вышай горада,
Вышай горада,
    Вышай новага!
Асьвяціў месяц
    І зямлю і ваду,
Зямлю і ваду
    І мяне маладу.
У новых сенічках
    На задзьверычках
Я, малодзенка,
    Кросенцы ткала.
Панажы-ж мае
    Папарваліся.
Кругі ў палатне
    Памяшаліся.
Адных ручнікоў
    Сорак саракоў.
Павешу ручнік
    На вароціках,—
Хто будзе ісьці —
    Выціраціся,
На маю красу
    Заляцаціся!. [5])

Прыпеўка: Люлі люлі, вышай горада

У Беларусі ўсюды, дзе толькі народны быт ня прыняў характару мескага жыцьця, Каляды дагэтуль гуляюць так, як яны паказаны ў прыведзеных старавечных песьнях.

(Далей будзе).

[3]) Сьвержань, Менскага павету.

[4]) Кульшычы, Быхаўскага павету.

[5]) Адтуль жа.

ГОРАДНА. Пачынаючы з 18 кастрычніка крамы павінны быць зачынены ў 5 г. увечары, парыкмахерскія ў 7 г.

10 кастрычніка у мяняльную краму Н. зайшлися два мужчыны, каб памяняць „нямецкія рублі" на расейскія грошы. Адзін з іх узяў 100 мар. з стала і прабаваў з імі уцячы, за ім пагналися і яго злавілі. Яго таварыш быў арыштаваны назаўтрае.

ДРАЗДЫ. 25 г. маляр, Варона і 30 г. Ткач Майнгард 16 ліпня пралямалі мураваную сьцяну навакол двара сяляніна Вінцэнта Драздоўскага, уварваліся ў яго дом і ўкралі адтуль усю вопратку і хусьце. Украдзеныя рэчы работніца Чапская і работнік Трускеўскі павязьлі ў Беласток, каб там прадаць іх, але былі на дарозе задзержаны. Акружны суд засудзіў Варону і Майнгарда кожнага на 1 г. і 3 месяцы турмы.

БЕЛАСТОК 8 кастрычніка ўвечары ў 8 гадзін на Абводнай вул. знойдзена двохмесячнае дзіця, заверчанае ў чорную хустку. У хусцы быў псальм у жыдоўскай мове.

БЕЛАСТОК. Паліцыі тут узноў удалося найсьці тайную сам гонку. Прылады і збожжа арыштаваны.

СЕРЭЯ Аліцк. п. у работніка Сымановіча, каторы супачываў у палудзень на полі, пастухі 19 г. Станіслаў Стужка, 13 г. Язэп Зелевіч, 14 г. Янка Лазенскі, 12 г. Владыслаў Мілюнас выцягнулі з кішані пачку грошай каля 300 руб. Міравы суд у Аліце засудзіў Стужку на тры месяцы турмы, а 3 хлапцом зрабіў вымову. На судзе паўстала пытаньне, скуль работнік Сымановіч мае так шмат грошай і тут даведаліся, што сёлета ў маі ён украў у сяляніна Сэнціо ў Стацішках 500 руб. Сымановіч быў засуджаны за гэта на 4 месяцы турмы.

КОЎНА. 16 кастрычніка каля палавіны 6 гадз. ўвечары на Новай вул. знойдзены нованароджаны хлопчык, заверчаны ў чырвонаю старую хустку. Як здаецца, дзіця зараз панараджэньні палажылі на вуліцы.

АСТАНКІНА Вілкав. п. Некалькі дзён назад ад сажы, што ў коміне з гарэлася узьняўся пажар у гаспадара Язэпа Гапановіча. Згарэла ўся хатняя рухомасьць і двое сьвіней.

Украіна.

Беларусы ў Украіне.

З пачатку сёлетняга школьнага году ў Одэсе адкрыта беларуская мяшаная прыватная гімназія, пакуль што 4 клясы.

Беларуская нацыянальная арганізацыя „Гай" склікала агульнае сабраньне бацькоў для нарад аб беларускай школе ў Одэсе. У гэты час была выпушчана ў Одэсе беларуская аднаднӗўная газэта „Беларусы ў Одэсе", у каторай бацькоў заклікалі аддаваць сваіх дзяцей у беларускія школы. У газэце былі закранены і іншыя справы беларускага жыцьця.

Пры таварыстве „Гай" утвораны камітэт помачы пацярпеўшым ад вайны. У склад камітэту ўвайшло 36 чалавек.

Для інформацыі Владзікаўкаскай беларускай арганізацыі пасылаецца сябра нацыянальнае рады, Зеленкоў.

Беларускі камісарыят камандыраваў у вокруг для арганізацый беларусаў: п. Казёла у м. Хэрсон іНіколаев і Ільючонка у Кацярынадар і Елісаветград.

З Польшчы.

ЛЮБЛІН. У тутэйшым паевеце жандары арыштавалі двох большэвіцкіх агітатараў, у каторых знайшлі паўтара міліёна грашмі, між імі шмат золата.

ВЕСТКІ З РАСЕІ.

МАСКВА. Па тэлеграмам бяз проту наказываюць што б. глаўнакамандуючы вялікі князь Мікалай Мікалаевіч растрэлен 16 кастрычніка.

З усяго сьвету.

ВЕНА. 16.X. Трыест робіцца імпэрскай гаваняй і Нямецкія часьці Чэхіі і Сілезіі прылучаюцца да Нямецкай Аўстрыі.

БЭРЛІН. 20.X. Баўгарскі міністэр-прэзыдэнт, Малінов, утварыў коаліцыйнае міністэрства з усіх партый. Склад міністэрства— найлепшае сьвядоцтва аб партыйным падзяленьні Баўгарыі. Паводлуг знаўцаў Баўгарыі новае міністэрства доўга не пажыве.

ВЕНА (В.Т.Б.). 19.X. Ува ўсіх землях Аўстрыі, населеных немцамі, што дзень бываюць дэмонстрацыі за прылучэньне да Нямеччыны.

БЭРЛІН. 18.X. Англіцкі журналіст Вайль цешыцца, што з прычыны цяперашняй благой яды нямецкага народу будучыя яго пакаленьні будуць малакроўныя і слабыя.

ТЭЛЕГРАМЫ.

Нямецкія апавяшчэньні.

17.X. **Заходні тэатр**

Фронт Рупрэхта Баварскага: Мы ўзялі нашыя войскі назад на лінію Торгут—Кульскам—Інгэльмінстэр — Ізэліс. Атакі непрыяцеля проціў гэтага фронту ўсюды адбіты. На фронце між Ліль і Дуэ непрыяцель на адрэзку Сэль уварваўся ў нашую лінію, але контратакай быў выкінены.

Фронт нямецкага Насьледніка: На фронце Уаз артылерыйскія бітвы. Між Энь і Эр адкінены сільныя францускія штурмы.

Фронт ф. Гальвіца: На ўсход ад Эр адкінены амэрыканскія штурмы. Непрыяцель здзяржаўся тольькі на вышыні ля Ляндр. Таксама адкінены штурмы на ўсходнім беразе Маас.

Паўднёва-ўсходні тэатр.

На нашым новым фронце між Ягодзінай і Нішам непрыяцель дайшоў заходняй Маравы, Душаваца і Алексінаца.

18.X. **Заходні тэатр.**

За апошнія дні мы пакінулі часьць Фляндрыі і часьць паўночнай Францыі з местамі Остэндэ, Туркойнь, Рубэ, Ліль і Дуэ. Між Бругэ і Ліс вораг павёў наступленьне з вялікімі сіламі, але быў адкінены. Між Лёкато і Уаз бітва ўзноў пачалася. Французы, англічане і амэрыканцы прабавалі ўзноў вялізнымі масамі прарваць наш фронт. Наабапал Лёкато вораг адкінены яшчэ перад нашымі лініямі. Між Лёкато і Эзэнвіль непрыяцель у некаторых мясцох уварваўся ў нашыя лініі. Пасьля ўпорнай бітвы мы задзяржалі яго. Таксама няўдачнымі былі атакі ворагаў проціў фронту Уаз на паўдня ад Орыні. Ля Энь вораг вёў свае заўзятыя атакі на ўсход ад Орызі. У заўзятай бітве ён адкінены.

---

19 X. **Заходні тэатр.**

На паўночна-ўсход ад Кортрык мы выкінулі непрыяцеля, каторы яшчэ ўдзяржаўся на заходнім беразе Ліс, узноў на другі бок ракі. Між Ліль і Ліс вораг стаяў на лініі Аск-Тэмлёв-Шлінь-Маркет. Між Лёкато і Уаз непрыяцель вёў далей свае заўзятыя штурмы. На паўдня-ўсход ад Лёкато ён падыйшоў да Базэль, у лесе Огіньйі да Васіны. Па рэшце фронту штурм непрыяцеляў адбіты перад нашымі пярэднімі лініямі. Базэль мы адабралі контратакай назад. Пры Мезонвіль мы адкінулі некалькі штурмаў непрыяцеляў. На фронце Энь непрыяцель вёў свае штурмы, асабліва пры Олізі і Гранфрэ. Ля Вангі і Фалезі ён перайшоў на ўсходні бераг Энь. Між Олізі і Гранфрэ паўтораныя штурмы англіцкіх і амерыканскіх дывізый разьбіліся перад нашымі лініямі.

20.X. **Заходні тэатр.**

У Фляндрыі мы ў працязе паведамленых 18 кастрычніка рухаў пакінулі Бругэ, Тільт, Кортрык і занялі новыя пазіцыі. На полі бітвы між Лёкато і Уаз цішэй. На поўнач ад Ляфэр штурм непрыяцеля адкінены агнём і ў бітве на штыхі. Таксама адкінены на ўсход Крэсі сільны штурм непрыяцеля. Ля дарогі Ляон Марн непрыяцель заняў вузкі адрэзак нашае пазіцыі. Наабапал даліны Суш непрыяцель у заўзятай бітве адкінены. На паўночным беразе Энь непрыяцель пасьля вялікага артылерыйскага прыгатаваньня атакаваў і на поўнач ад Сэн Жэрнон трохі адціснуў нашыя пасты На фронце Энь наабапал Вузэй непрыяцель умацаваўся на вышынях на ўсходнім беразе Энь. Між Орызі і Гранфрэ мы адкінулі заўзятыя атакі непрыяцеля перад нашымі лініямі.

Паўднёва-ўсходні тэатр:

Непрыяцель заняў Заецар у даліне Цімона.

КАЛЯ ВАЙНЫ.

БЭРЛІН. (В.Т.Б.) 18.X. У блокаднай зоне навакол Англіі нашыя падводныя лодкі затапілі 24.000 тонн.

АБВЕСТКІ.

КНІЖКІ ДЛЯ ШКОЛ:

1. Nowy Lementar dla biełaruskich dzietak—Janki Stankiewiča, wydańnie druhoje Biełaruskaha Centralnaha Sajuza N. H. O., cana 60 fen.
2. **Першая чытанка**, — злажыў В. Ластоўскі, выданьне Беларускага Камітэту, цана 50 фэн.
3. Niezabudka, peršaja paśla lementara čytanka, złažyŭ i wydaŭ W. Łastoŭski, wydańnie 2-e, cana 80 ф.
4. Siejbit, druhaja paśla lementara čytanka, złažyŭ i wydaŭ W. Łastoŭski, cana 1 mar. 50 fen.
5. Karotki Katachizm ks. R. Filachoŭskaha, wydańnie Biełaruskaha Kamitetu, cana 20 fen.
6. Karotkaja historyja świataja ks. J. Šuster, wydańnie Biełaruskaha Kamitetu, cana 40 fen.
7. Karotkaje wyjaśnieńnie abradaŭ Pymska Katalickaha Kaściola, ks. Bončkoŭski pier. X, cana 40 fen.
8. **Аб'яснененьне сымвола веры, малітваў і запаведзёў.** Прот. Г. Чэльцов. Пераклад зроблены пад рэдакцыяй і адобрэны Прот. М. Голенкевічам, выданьне Праваслаўнага Камітэту, цана 1 мр. 20 ф.
9. **Першыя малітвы (Праваслаўны малітвенік)** Ронамова цана 30 ф.
10. Zadačnik Jurewiča hod I pier. A. Ł. wydańnie Biełaruskaha Kamitetu, cana 30 fen.
11. **Задачнік Юрэвіча год I**, пер. А. А., выданьне Беларускага Камітэту цана 30 фэн.
12. Zadačnik Jurewiča hod II i III pier. W. Ł. wydańnie Biełaruskaha Kamitetu.
13. Karotkaja historyja Biełarusi—Własta, wydańie «Našaje Niwy» cana 1 mr. 20 f.
14. **Кароткая гісторыя Беларусі** — Власта, выданьне „Нашае Нівы" цана 1 мр. 20 ф.
15. **Biełaruski prawapis** — A. Łuckiewiča i J Stankiewiča, wydańnie Biełaruskaha Kamitetu. cana 50 f.

Друкавана у друкарні М. Кухты. Выдавецтва «Гоман» Рэдактар Язэп Салавей.